

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies Tapio Rätty käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaaliturva.fi

Palstalla aiemmin julkaistuja kirjoituksia on koottu artikkelipankkiin: www.sosiaaliturva.fi
> Artikkelipankki > Juridiikka

Ajantasainen lainsäädäntö verkossa:
www.finlex.fi
Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987
Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 566/2005

Vakuutuslaitosten tulee vammaispalvelulain 15 §:n mukaan korvata tietyissä tilanteissa kunnille vammaispalvelujen kulut. Lähes koko lain voimassaolon ajan tässä on ollut ongelmia. Nyt kun vammaispalvelulakia ollaan muuttamassa, olisi samalla selvennettävä lain 15 §:ää.

Vakuutuslaitosten korvausvastuuta kunnille selvennettävä

Vakuutuslaitoksen korvauksesta on säädetty vammaispalvelulain 15 §:ssä. Jos vakuutuslaitoksen tulee suorittaa vammaiselle henkilölle korvausta säännöksessä lueteltujen lakien perusteella ja kunta on antanut henkilölle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia vammaispalvelulain 8 ja 9 §:ssä tarkoitettuja palveluja tai tukitoimia, oikeus korvaukseen siirtyy kunnalle tilitystä vastaan.

Vammaispalvelulain 15 §:n säännöksellä vakuutuslaitoksen korvausvelvollisuudesta pyrittiin varmistamaan se, että kunta järjestää vammaiselle henkilölle hänen tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet vammaan syystä riippumatta yhdenvertaisilla perusteilla. Lisäksi tarkoituksena oli se, että kunta saa vakuutuslaitokselta korvauksen vakuutustapahtuman johdosta vammautuneelle henkilölle järjestämistään palveluista ja tukitoimista aiheutuvista kustannuksista täyskorvausperiaatteen mukaisesti. Säännöstä on kuitenkin tulkittu hyvin eri tavoin eivätkä kunnat ole täyskorvausperiaatteesta huolimatta aina saaneet vakuutuslaitokselta korvausta.

Kunnat ovat käytännössä joutuneet myöntämään ja järjestämään vakuutuslaitosten puolesta vammaispalvelulain 4 §:n toissijaisuussäännöksen perusteella vammaiselle henkilölle sellaisia palveluja ja tukitoimia, joita hänen olisi pitänyt voida saada myös muualta kuin kunnasta ja jotka vakuutuslaitosten olisi tullut korvata hänelle vakuutuslakien perusteella. Va-

kuutusyhtiöiden korvausvastuuta on siten siirtynyt tosiasiaa kunnille vammaispalvelulain mukaisesti hoidettavaksi.

Vammaiselle henkilölle ongelmallista on ollut myös se, että vaikka yleinen vahingonkorvausvastuu ja vakuutuslakien korvausvastuu määräytyvät aiheuttamis- ja täydenkorvauksen periaatteen mukaisesti, vammaisella henkilöllä ei vakuutustapahtuman johdosta ole aina riidatonta oikeutta korvaukseen. Tällöin henkilö on voinut jäädä ilman vammansa takia tarvitsemiaan vakuutusetuuksia. Vammaiset henkilöt eivät ole yleensä myöskään riitauttaneet vakuutuslaitosten päätöksiä.

Vakuutusetuuksissa tai niitä koskevissa päätöksissä olevien puutteiden takia vammaisen henkilö on käytännössä joutunut turvautumaan kunnan vammaispalveluihin. Vammaiselle henkilölle on pidettävä epäkohtana sitä, että vakuutuslakien korvausetuuksia sisältävät säännökset ja ennen kaikkea niiden tulkinta ovat epäselviä.

Kunnalla oikeus täyteen korvaukseen

Vammaispalvelulain säätämisenä ei ollut tarkoitus muuttaa vakuutusjärjestelmän etusijarakennetta eikä aikaansaada uusia korvausmuotoja vakuutusjärjestelmään. Sen sijaan tarkoituksena oli nimenomaisesti turvata, etteivät vakuutuslaitokset muuta korvauskäytäntöjään ja ettei lain säätäminen aiheuta kunnille edun menetyksiä.

Vammaispalvelulain lakiesityksen (HE 219/1986 vp.) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan ”*kunnan tehtävänä on lakiehdotuksen 4 §:n mukaan huolehtia palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä vammaiselle henkilölle toissijaisesti, mikä merkitsee, ettei vakuutuslaitosten ensisijaista korvausvastuuta vakuustapahtuman johdosta vammautuneiden kohdalla ole tarkoitus muuttaa nykyisestä. Vakuutuslaitoksen korvausta koskevan säännöksen tarkoituksena on estää se, että vakuutuslaitosten nykyistä lakisääteistä kustannusvastuuta siirtyisi kunnallishallinnolle sen johdosta, että kuntien vastuuta vammaiselle henkilölle tarkoitettujen palveluiden ja tukitoimien järjestämisessä lakiehdotuksen mukaisesti yleisesti lisätään.*”

Vammaispalvelulain 15 §:n takautumissäännös ja siinä luetellut vakuutuslaitoksia koskevat säännökset merkitsevät siis sitä, että kunnalla on oikeus saada vakuutusyhtiöltä täysi korvaus, kun se järjestää vammautuneelle henkilölle sellaisen palvelun, jonka vakuutusyhtiö olisi vakuutuslainsäädännön mukaan velvollinen korvaamaan henkilölle, jolle kunta olisi palvelua järjestänyt.

Asiakasmaksuilla ei pitäisi olla merkitystä

Joissakin tapauksissa vakuutusyhtiöt ovat tulkinneet vammaispalvelulain 15 §:n säännöstä ja asiakasmaksulain 4 §:n 5 kohdan säännöstä siten, että vakuutuslaitokset ovat korvanneet kunnille palvelun tai tukitoimen järjestämisestä aiheutuneiden todellisten kustannusten sijasta ainoastaan asiakasmaksuosuuden.

Kunnat järjestävät asiakkaalle sosiaali- ja terveyspalveluja palvelun tarpeen perusteella. Merkitystä ei ole sillä, miten palvelujen tarve on syntynyt. Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat kauttaaltaan maksuttomia tai ainakin alihintaisia. Vakuutusyhtiöt korvaavat terveyden- ja sairaanhoidon täyskustannusmaksua lukuun ottamatta vakuutetulta asiakkaalta perittävät maksut. Vakuutuslait sisältävät kuitenkin täyden korvauksen periaatteen ja vakuutuslaitosten ensisijaisen korvausvelvollisuuden.

Vakuutusjärjestelmien kustannusvastuuta on siten jatkuvasti siirtynyt kuntien kannettavaksi samalla, kun kuntien järjestämät sosiaali- ja terveyspalvelut ovat toisaalta laajentuneet. Useimmiten asiakkailta perittävät maksut ovat vain murto-osa hoidon tai huollon tuotantokustannuksista siitä riippumatta, mikä hoidon tarpeen on aiheuttanut ja kuka lopullisen hoidon tai huollon maksaa.

Kunnan takautumisoikeuden suuruutta

määritettäessä lähtökohtana oli nimenomaisesti se, että korvattavaksi tulee kunnan ostamien palvelujen ja tukitoimien osalta lähinnä niiden hankintahinta ja se, ettei vakuutuslaitoksen korvauksen perusteena voida käyttää pelkästään maksuja (ks. HE 219/1986 vp, s. 15). Asiaksmaksun määräämisellä ei siten saisi olla vaikutusta kunnan vammaispalvelulain 15 §:n mukaiseen oikeuteen saada korvaus vakuutusyhtiöstä.

Laki selvemäksi

Kunnat siis järjestävät käytännössä vakuustapahtuman johdosta vammaiselle henkilölle palveluja ja tukitoimia vammaispalvelulain nojalla. Vakuutuslaitokset ovat kuitenkin suhteellisen usein, vastoin kunnan käsitystä, katsonneet, ettei kunnalla ole oikeutta saada niihin vammaispalvelulain 15 §:n mukaista korvausta.

Lisäksi ei ole ollut täysin selvää, voiko kunnan ja vakuutuslaitoksen välisen erimielisyyden riittauttaa hallintoriita-asiana. Tämän vuoksi kunnat ovat useimmiten jättäneet erimielisyyden vakuutuslaitoksen tulkinnan varaan, jolloin ne eivät ole saaneet korvausta eikä erimielisyyttä ole voitu viedä riippumattoman tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Hallintoriitamenettelyyn viittasi vammaispalvelulain eduskuntakäsittelyssä kuitenkin sosiaalivaliokunta (Sosiaalivaliokunnan mietintö no 40/1986 vp.). Se totesi, että ”*lakiehdotuksella ei ole tarkoitus kaventaa vammaisten henkilöiden oikeuksia ja asemaa sosiaali- ja vakuutusjärjestelmässä eikä muutoinkaan vähentää vakuutuslaitosten korvausvelvollisuutta tai kansaneläkelaitoksen tai vakuutuslaitosten kuntoutustoimintaa.*”

Valiokunnan näkemyksen mukaan vakuutusyhtiö ei voi vetoamalla suoritukseensa vakuutetulle vapautua vastuustaan kunnalle. Näissä tapauksissa asia olisi valiokunnan käsityksen mukaan ratkaistava hallintoriita-asiana lääninoikeudessa.

Myös aiemmin voimassa olleiden invalidihuoltolain säännösten perusteella vakuutuslaitosten ja kunnan välinen riita tutkittiin nimenomaisesti hallintoriitana (esimerkiksi KHO 15.8.1984, KHO 10.5.1984).

Julkisten palvelujen alihintaisilla maksuilla yhteiskunta käytännössä subventoi tällä hetkellä vakuutusyhtiöitä niiden ensisijaisesta ja täyden korvauksen periaatteen sisältämästä korvausvelvollisuudesta huolimatta. Kun korvattavat asiakasmaksut kattavat, kuten edellä on todettu, vain murto-osan todellisista kus-

tannuksista, yhteiskunnan subventio on huomattavan suuri.

Vammaispalvelulakia ollaan nyt muuttamassa säätämällä henkilökohtainen apu subjektiiviseksi oikeudeksi. Tässä yhteydessä olisi välttämätöntä selvittää voimassaolevaa vammaispalvelulain 15 §:ää sekä lisätä siihen hallintoriitamahdollisuutta koskeva säännös.

Myös Kela korvausvastuuseen

Kelan kuntoutuslainsäädännössä ja vammaispalvelulain 15 §:ssä ei ole säädetty kunnan takautumisoikeudesta. Osa kuntoutusetuuksista on säädetty Kelaa koskevassa kuntoutuslainsäädännössä vammaisen henkilön subjektiiviseksi oikeudeksi (kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annettu laki 566/2005). Kela ei ole kuitenkaan käytännössä aina järjestänyt tai korvannut kuntoutusta koskevien säännösten perusteella kuntoutusetuuksia vammautuneelle henkilölle. Tällöin kunta on vammaispalvelulain perusteella tosiasiaa järjestänyt Kelan puolesta palveluja ja tukitoimia vammaiselle henkilölle saamatta siltä korvausta.

Vammaispalvelulain muuttamisen yhteydessä olisi syytä myös arvioida Kelan ja kuntien suhde vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestettäessä. Vammaispalvelulain 15 §:ään olisi lisättävä Kelaa koskeva säännös.●

Sosiaalikehitys Oy
Antaa tiedon ratkaista.

Sosiaalikehitys Oy on kokenut asiantuntija ja kehittämiskumppani sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Palveluissamme kuuluvat arvioinnit, kehittämissharkkeelut sekä erilaiset tutkimus- ja selvitystyöt. Raastaloimme toteutukset asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Wettersholinkatu 4
13100 Hämeenlinna
(03) 628 160

www.sosiaalikehitys.com